

الگوی ساختاری موفقیت تحصیلی بر اساس اعتماد به نفس و سرمایه های روانشناختی با میانجی گری راهبرد های مقابله ای (اجتنابی، مسئله مدار و هیجان مدار)

ابوالفضل بخشی پور^۱، زکیه اولادی^۲

^۱ استادیار گروه روانشناسی، واحد بجنورد، دانشگاه آزاد اسلامی، بجنورد، ایران (نویسنده مسئول)

^۲ دانشجوی دکتری مشاوره، واحد بجنورد، دانشگاه آزاد اسلامی، بجنورد، ایران

چکیده

هدف مطالعه حاضر ارائه الگوی ساختاری به منظور پیش بینی موفقیت تحصیلی بر اساس اعتماد به نفس و سرمایه روانشناختی با میانجی گری راهبردهای مقابله ای در دانش آموزان بود. روش پژوهش از نوع توصیفی، همبستگی و جامعه آماری شامل کلیه دانش آموزان دوره متوسطه دوم مدارس شهر مشهد در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ بوده است. روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ی و حجم نمونه شامل ۴۰۵ دانش آموز بوده است. دانش آموزان به پرسشنامه های اعتماد به نفس لوزنبرگ، پرسشنامه راهبردهای مقابله با فشار روانی (اندلر و پارکر) و پرسشنامه سرمایه روانشناختی لوتانز پاسخ دادند. برای تحلیل داده ها از روش الگویابی معادلات ساختاری با نرم افزارهای SPSS۲۴ و ایموس جهت بررسی روابط میان متغیرهای مکنون استفاده شد. نتایج نشان دادند که بین اعتماد به نفس و سرمایه روانشناختی و سبک مقابله ای مسئله مدار با موفقیت تحصیلی رابطه مثبت و معناداری و همچنین بین سبک مقابله ای اجتنابی با موفقیت رابطه منفی معناداری وجود دارد. اما بین سبک هیجان مدار با موفقیت تحصیلی رابطه معناداری یافت نشد. همچنین اعتماد به نفس و سرمایه روانشناختی با میانجی راهبرد مقابله ای مسئله مدار موفقیت تحصیلی را در دانش آموزان پیش بینی میکند.

واژه های کلیدی: موفقیت تحصیلی؛ اعتماد به نفس؛ سرمایه روانشناختی؛ راهبردهای مقابله ای

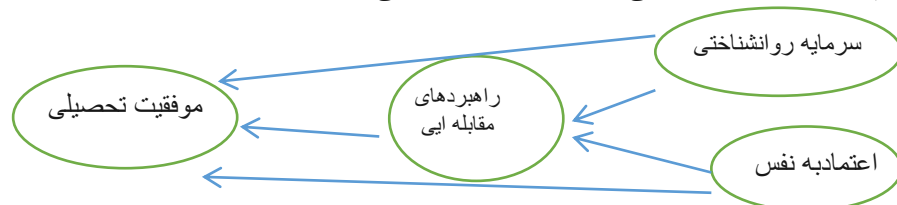
مقدمه

موفقیت تحصیلی همواره مورد توجه متخصصان آموزش و پرورش و محققان حوزه آموزشی و تحصیلی بوده و تحقیقات بسیاری را به خود اختصاص داده است (شعبانی، عابد، ۱۳۹۹). موفقیت تحصیلی نه تنها شرایط استخدام و موفقیت شغلی در آینده را فراهم خواهد کرد بلکه باعث ارتقا سرمایه‌های اجتماعی و فرهنگی و زندگی استاندارد خواهد شد و سلامت بیشتر نسبت به دیگران را به ارمغان خواهد آورد (میلن؛ ۲۰۱۶). در تعریف موفقیت تحصیلی به تعریف لوین (۱۹۶۷) رجوع می‌شود که او موفقیت تحصیلی را تجلی جایگاه یک فراگیر می‌داند که این جایگاه ممکن است به نمره‌ای برای یک درس یا معدل مجموعه‌ای از دروس اطلاق شود. پیشرفت‌های علمی از قرن بیستم منجر به شناخت ویژگی‌های غیرشناختی دانش‌آموزان به عنوان عوامل تعیین‌کننده موفقیت تحصیلی شده است (کوزگون؛ ۲۰۱۳). محققان بیان میکنند که مهمترین عوامل موثر بر موفقیت تحصیلی و انگیزه پیشرفت دو متغیر عوامل شناختی و انگیزشی است (حیدری ممقانی، حسین پور؛ ۱۳۹۹). تحقیقات زیادی انجام شده است که (ریچاردسون، ۲۰۱۲؛ اسمیتیکاری، ۲۰۱۸) سعی می‌کنند چند بعدی بودن موفقیت تحصیلی را با بررسی متغیرهای مختلف مورد بررسی قرار دهند. عواملی مانند زندگی آموزشی گذشته، راهبردهای مقابله، حمایت اجتماعی/خانوادگی، کیفیت زندگی فرد، تلاش فرد برای موفقیت، شرکت در دوره‌ها، خودکارآمدی، انگیزه پیشرفت، میزان مسئولیت پذیری، توانایی مدیریت زمان، توانایی شناسایی اهداف حرفه‌ای مناسب و استراتژی‌های یادگیری موثر، خلاقیت، وضعیت اقتصادی-اجتماعی و غیره. از آنجا که دانش‌آموزان به منابع روانشناختی قدرتمندی نیاز دارند که موفقیت تحصیلی خود را ارتقا دهند، سرمایه روانشناختی، اعتماد به نفس و راهبردهای مقابله تحصیلی به اجزای مهم فرایند آموزشی آنها تبدیل می‌شود (هیر، هات، رینگل؛ ۲۰۱۷). سرمایه روانشناختی به استقامت روانی فرد متشکل از چهار مولفه امید، اثربخشی، تاب‌آوری و خوش بینی اشاره می‌کند که وضعیت روانی مثبت فرد را تعیین می‌کند امید شامل توانایی فرد برای یافتن مسیرهای دستیابی به اهداف فردی و استفاده موثر از این مسیرها است (بکمن، ۲۰۱۹). دومین مولفه سرمایه روانشناختی، خودکارآمدی است که به عنوان باورهای فرد در مورد مهارت‌های وی در زمینه خاصی در نظریه شناختی اجتماعی تعریف می‌شود. مطالعات قبلی (مطهری، رحیمی، قاسمی؛ ۱۳۹۹، پوتواین، ساندرو، و لارکین، ۲۰۱۳) نشان می‌دهد که دانشجویانی که دارای درجه خودکارآمدی تحصیلی بالایی هستند نمرات بالایی در دوره‌های مختلف تحصیلی خود نشان می‌دهند. سومین جزء سرمایه روانی تاب‌آوری است. تاب‌آوری یعنی توان موفق بودن، زندگی کردن و خود را رشد دادن در شرایط دشوار با وجود عوامل خطر (بکمن، ۲۰۱۹). افراد تاب‌آور به آسانی با رخدادها و مطالبه‌گری‌های رنج‌اننده سازگار می‌شوند و با وجود مشکلات چالش برانگیز در زمینه‌های آموزشی خود، وضعیت تحصیلی خود را در سطح مطلوب حفظ کنند و این مسئله را فرصتی برای تقویت خود می‌دانند (بوریک و موی؛ ۲۰۲۰؛ حسینچاری، قزل بیگو، جوکار؛ ۱۳۹۸). از طرف دیگر، آخرین جزء سرمایه روانشناختی، خوش بینی، مربوط به انتظارات فرد در مورد آینده است. انتظارات مثبت از زندگی باعث می‌شود که فرد در حل موانع به طور موثری پافشاری کند. مطالعات قبلی (ایرجی راد و ملک زاده نصرآبادی؛ ۱۳۹۶، منیع و مهدوی؛ ۱۳۹۷)، تایید نمودند که تمام مولفه‌های سرمایه روانشناختی در موفقیت تحصیلی و انگیزه پیشرفت دانش‌آموزان تاثیر معناداری دارد (به نقل از خوی نژاد، رجایی و ناظمی؛ ۱۳۹۹).

یکی دیگر از عوامل مهم در موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان، اعتماد به نفس است که به میزان تایید، پذیرش و احساس ارزشمندی هر فرد نسبت به خود اشاره دارد (سیوستاوا و جوشی؛ ۲۰۱۴). پژوهش‌ها حاکی از آن است که بین ۳۰ تا ۵۰ درصد از نوجوانان با مشکل اعتماد به نفس پایین به ویژه در اوایل دوران نوجوانی درگیر هستند (باده، فتحی، آقامحمدیان؛ ۱۳۹۲). در

این دوره، درک نوجوان از خود، زمینه استفاده وی از استعدادهای خویش، برقراری ارتباط مناسب با دیگران و تلاش در جهت کسب موفقیت های مختلف از جمله در زمینه تحصیل را فراهم میکند و عدم وجود آن ضربه سنگینی به فرد وارد میکند (سو) ۲۰۱۷ عامل دیگر تعیین کننده موفقیت تحصیلی دانش آموزان، راهبردهای مقابله ای است. مسئولیت های تحصیلی مانند تکالیف، پروژه ها، امتحانات و غیره، تغییر محیط اجتماعی و دوستی ها، وظایف و مسئولیت های جدید و غیره منجر به درجات بالای استرس تحصیلی در دانش آموزان می شود. در چنین فضای استرس زایی، افراد سعی می کنند از راهبردهای مقابله ای خاص استفاده کنند این استراتژی ها به عنوان راهبردهای مقابله نامیده می شوند (تین، و رزاک، ۲۰۱۳) فولکمن و لازاروس (۱۹۸۵) راهبرد های مقابله ای را مجموعه ای از تلاش های شناختی و رفتاری فرد میداند که در جهت تعبیر و تفسیر و اصلاح یک وضعیت تنش زا به کار می رود و منجر به کاهش رنج ناشی از آن می شود. بر اساس مدل لازاروس و فولکمن (۱۹۸۴) و طبقه بندی آندلر و پارکر (۲۰۱۵) سه سبک مقابله ای مسئله محور، هیجان مدار و اجتنابی وجود دارد. هدف سبک مسئله مدار بازسازی شناختی مشکل یا تغییر وضعیت با تلاش برای حل مشکل یا کاهش اثرات آن با اقدام است. هدف سبک هیجان محور کاهش استرس از طریق واکنش های عاطفی) مانند سرزنش خود(، مشغولیت به خود و یا تخیل است. سبک های اجتنابی عبارتند از اجتناب از شرایط استرس زا از طریق انحراف اجتماعی یا حواس پرتی خود با شرایط یا وظایف دیگر) اندلر و پارکر، (۲۰۱۵) دانش آموزان با انعطاف پذیری شناختی ضعیف، کنترل خود پایین و ناتوانی در تنظیم هیجانات خود دارند. همچنین، آنها قادر به پیگیری اهداف آموزشی و خواسته های محیطی خود نیستند، پیشرفت تحصیلی پایینی دارند و از مشکلات یادگیری رنج می برند (هائوسلر، ۲۰۱۳).

علیرغم بسیاری از مطالعات که به بررسی تأثیر متغیرهای روانشناختی بر موفقیت تحصیلی پرداخته اند، هیچ تحقیقی در مورد روابط بین سرمایه روانشناختی، اعتماد به نفس و راهبردهای مقابله ای با موفقیت تحصیلی دانش آموزان نپرداخته است لذا پژوهش حاضر سعی دارد به این سوال پاسخ دهد که سرمایه روان شناختی، اعتماد به نفس با نقش میانجی راهبردهای مقابله ای تا چه اندازه موفقیت تحصیلی دانش آموزان را تبیین می کنند

در مدل پیشنهادی، اعتماد به نفس و سرمایه روانشناختی متغیرهای برونزا/مستقل هستند. راهبردهای مقابله ای و موفقیت تحصیلی متغیرهای درونزا/وابسته هستند. در مدل، راهبردهای مقابله ای (راهبرد مسئله مدار، اجتنابی و هیجان محور) متغیر واسطه درونزا/وابسته بین اعتماد به نفس، سرمایه روانشناختی و موفقیت تحصیلی است. ا تکیه بر این اطلاعات، پژوهش حاضر با هدف پیش بینی موفقیت تحصیلی دانش آموزان بر اساس اعتماد به نفس و سرمایه های روانشناختی با میانجی گری راهبردهای مقابله ای انجام شده است.

روش:

روش پژوهش حاضر از نوع همبستگی است که در آن روابط بین متغیرهای پژوهش به روش مدل سازی معادلات ساختاری بیان شده است. جامعه پژوهش کلیه دانش آموزان دوره متوسطه دوم شهر مشهد بودند که در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۹۹ مشغول

به تحصیل بودند. شرکت کنندگان به روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای، از بین مدارس متوسطه دوم انتخاب شدند. به این ترتیب که از بین ۶ ناحیه شهر مشهد ناحیه یک به صورت تصادفی انتخاب و پس از تهیه فهرست مدارس آن ناحیه، ۶ مدرسه (سه دخترانه و سه پسرانه) انتخاب شدند و به دلیل محدودیت هانی ناشی از بیماری کرونا، پرسشنامه با هماهنگی مدیر آموزشگاه در گروه های دانش آموزی مدارس قرار گرفته و در مجموع ۴۰۵ نفر دانش آموز به صورت فردی به آن پاسخ دادند. انتخاب این تعداد با توجه به ملاک کلان (۲۰۱۶) به نقل از بارانی و همکاران (۱۳۹۸) مبنی بر انتخاب تعداد شرکت کنندگان پژوهش بر اساس ۱۰ تا ۲۰ برابر تعداد پارامترهای مدل، صورت گرفت. معیار ورود به پژوهش رضایت دانش آموز بود. به دانش آموزان گفته شد که پاسخ های آنها صرفاً جهت انجام کار پژوهشی بوده و بدون نام و نام خانوادگی و به صورت محرمانه نزد پژوهشگر باقی می ماند. میانگین و انحراف معیار سن شرکت کنندگان ۲۸/۱۶ و ۹۶/۰ سال بود. ویژگی های جمعیت شناختی شرکت کنندگان در پژوهش در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱- ویژگی های جمعیت شناختی شرکت کنندگان پژوهش

متغیر	گروه	تعداد	درصد	متغیر	گروه	تعداد	درصد
جنسیت	دختر	۱۲۹	۸۰/۳۱	تحصیلی	پایه دهم	۱۲۷	۴/۳۱
	پسر	۲۷۶	۲۰/۶۸		یازدهم	۱۷۴	۹/۴۲
	کل	۴۰۵	۱۰۰		دوازدهم	۱۰۴	۷/۲۵

ابزارهای پژوهش:

در پژوهش حاضر برای جمع آوری اطلاعات مربوط به متغیرها از این ابزار استفاده شد: فرم اطلاعات شخصی: فرم اطلاعات شخصی به منظور دستیابی به داده های مربوط به ویژگی های توصیفی نمونه توسط محققین تهیه شد. این فرم شامل سوالاتی در مورد سن، جنسیت، پایه تحصیلی و نمره معدل بود. از نظر بندورا (۱۹۹۷)، بهترین شاخص موفقیت یک دانش آموز، نمره معدل اوست. این نمره تمام تلاش هایی را که او در طول فرآیند آموزشی انجام داده خلاصه می کند (یورک، ۲۰۱۵) لذا در این پژوهش نمره معدل پایانی دانش آموز به عنوان ملاک موفقیت تحصیلی وی در نظر گرفته شد.

پرسشنامه سرمایه روانشناختی لوتانز:

در این پرسشنامه از مقادیر استاندارد شده که طور وسیعی ساختارهایی که امید، تاب آوری، خوشبینی و خودکارآمدی را می سنجد استفاده شده است و قابلیت اعتبار و پایایی این خرده مقیاس ها نیز اثبات شده است. این پرسشنامه ۲۴ سوال و هر خرده مقیاس شامل ۶ گویه است و آزمودنی ها به هر گویه در مقیاس ۶ درجه ای لیکرت (کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم) پاسخ دادند. برای بدست آوردن نمره سرمایه روانی ابتدا نمره هر خرده مقیاس به صورت جداگانه بدست آمد و سپس مجموع آنها به عنوان نمره کل سرمایه روانشناختی محسوب شد. میزان پایایی آن بر اساس آلفای کرونباخ ۰/۸۵ به دست آمده است.

پرسشنامه راهبردهای مقابله با فشار روانی:

اندلر و پارکر (۱۹۹۰) این پرسشنامه را به منظور ارزیابی انواع روشهای مقابله ای در موقعیت های استرس زا ساختند. این آزمون دارای ۴۸ سوال پنج گزینه ای لیکرت (از هرگز تا خیلی زیاد) است. هر ۱۶ سوال به یکی از ابعاد مقابله مربوط است و در نهایت سبک غالب هر فرد با توجه به نمره ای که در آزمون کسب کرده است مشخص میشود. به عبارت دیگر هر یک از رفتارها

که نمره بالاتری در مقیاس کسب کند، به عنوان سبک مقابله ای ترجیحی فرد در نظر گرفته میشود. کل سوالات بر مبنای سه نوع رفتار مقابله ای به سه نوع راهبرد مقابله ای مسئله مدار، هیجان مدار و اجتنابی تقسیم میشود. پایایی این آزمون از طریق محاسبه ی ضریب آلفای کرونباخ در مطالعه اندلر و پارکر (۱۹۹۰) در راهبرد مسئله مدار برای دختران ۹۰/۰ و برای پسران ۹۰/۹۲؛ راهبرد هیجان مدار برای دختران ۸۵/۰ و پسران ۸۲/۰ و در راهبرد اجتنابی برای دختران ۸۲/۰ و پسران ۸۵/۰ به دست آمد. جعفرنژاد (۱۳۸۲) در پژوهشی پایایی این پرسشنامه را به روش آلفای کرونباخ برای راهبرد مقابله مسئله مدار، ۸۳/۰ هیجان مدار ۸۲/۰ و اجتنابی ۷۲/۰ به دست آورد و ضریب همسانی درونی کل آزمون ۹۲/۰ و آلفای کرونباخ آن ۸۶/۰ گزارش شده است.

پرسشنامه اعتماد به نفس روزنبرگ: این مقیاس اعتماد به نفس کلی و احساس ارزشمندی شخصی را اندازه گیری میکند. این پرسشنامه دارای ۱۰ ماده است که میزان رضایت از زندگی و داشتن احساس خوب نسبت به خود را اندازه گیری میکند. روزنبرگ روایی این مقیاس را ۰/۹ و پایایی آن را ۰/۷ عنوان نموده است همچنین سیورسیون (۲۰۰۳) به نقل از گنجی، (۱۳۸۴) همبستگی آزمون مجدد بین ۰/۸۲ تا ۰/۸۸ و ضریب همسانی درونی با آلفای کرونباخ بین ۰/۸۲ تا ۰/۸۸ گزارش کرده است.

یافته ها

در این بخش ابتدا به بررسی میانگین و انحراف معیار و ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش و در انتها به ارزیابی مدل ساختاری آن پرداخته شده است. قبل از ورود به آزمون مدل مفهوم پژوهش، مواردی چون داده های از دست رفته، موارد پرت و نرمال بودن متغیرها بررسی شد. برای بررسی نرمال بودن توزیع متغیرهای مشاهده شده در پژوهش حاضر از دو شاخص کجی و کشیدگی استفاده شد. نتایج نشان داد که قدر مطلق ضریب کجی و کشیدگی برای متغیرهای پژوهش به ترتیب کمتر از سه و کمتر از ۱۰ بود، بنابراین توزیع تمامی متغیرهای پژوهش نرمال است (بیرن ۲۰۰۱، به نقل از بارانی، ۱۳۹۸). به طور کلی نتایج ارائه شده در این بخش نشان میدهد که تمامی مفروضه های اساسی تحلیل مدل یابی معادلات ساختاری برقرار است و بنابراین برای این تحلیل مانعی وجود ندارد. در جدول ۲ ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش آورده شده است. نتایج جدول ۲ نشان میدهد، همبستگی بین متغیرها در بیشتر موارد معنی دار است از این رو امکان بررسی مدل پژوهش فراهم گردید. نتایج جدول فوق نشان میدهد که بین سبک اجتنابی با موفقیت تحصیلی رابطه منفی معنادار و بین اعتماد به نفس، سرمایه روانشناختی و سبک مسئله مدار با موفقیت تحصیلی رابطه مثبت معنادار به دست آمده است و ارتباط معناداری با سبک هیجان مدار بدست نیامده است.

جدول ۲. ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش و میانگین و انحراف معیار

متغیرها	اعتماد به نفس	سرمایه روانشناختی	سبک مساله مدار	سبک هیجان مدار	سبک اجتنابی	موفقیت تحصیلی
اعتماد به نفس	۱					
سرمایه روانشناختی	۰.۵۸۳**	۱				
سبک مساله مدار	۰.۳۱۲**	۰.۰۶۰**	۱			

سبک هیجان مدار	۰.۴۰/۰	۰.۶۶۰/۰-	۱		
سبک اجتنابی	۰.۱۲۴/۰-	۰.۴۶۰/۰-	۰.۴۸۲/۰-	۰.۶۳۱/۰	۱
موفقیت تحصیلی	۰.۳۸۴/۰	۰.۶۱۸/۰	۰.۴۳۶/۰	۰.۴۶/۰	۰.۲۶۱/۰-
میانگین	۲۶/۱۹	۱۱/۱۰۱	۵۰/۴۷	۶/۴۲	۱۵/۴۹
انحراف معیار	۰.۶/۵	۴۸/۱۴	۵۰/۷	۹/۷	۲۱/۸
					۰.۲/۱۷
					۴۲/۶

برای تعیین اینکه کدام یک از مولفه های پیش بین میتواند متغیر ملاک را بیشتر پیش بینی کند از معادله رگرسیون چندگانه همزمان استفاده شد. جدول ۳ ضرایب رگرسیون هم زمان را نشان میدهد.

جدول ۳۰ نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه هم زمان برای پیش بینی موفقیت تحصیلی بر اساس مولفه های سرمایه روانشناختی و اعتماد به نفس

متغیرها	ضریب	t	R	R ^۲	F	سطح معناداری	ضریب تحمل	تورم	آماره واریانس	دوربین واتسون
سرمایه روانشناختی	۵۵۱/۰	۳۱/۱۲	۶۱۸/۰	۳۸۲/۰	۶۷/۸۶	۰۰۰/۰	۷۱/۰	۳۲/۱	۹۸/۱	
اعتماد به نفس	۱۶۳/۰	۳۱/۳	۶۲۵/۰	۳۸۸/۰		۰۰۲/۰	۵۸/۰	۷۳/۱		
سبک مسئله مدار	۱۰۷/۰	۳۲/۲	۶۳۱/۰	۳۹۳/۰		۰۳۵/۰	۷۳/۰	۳۶/۱		

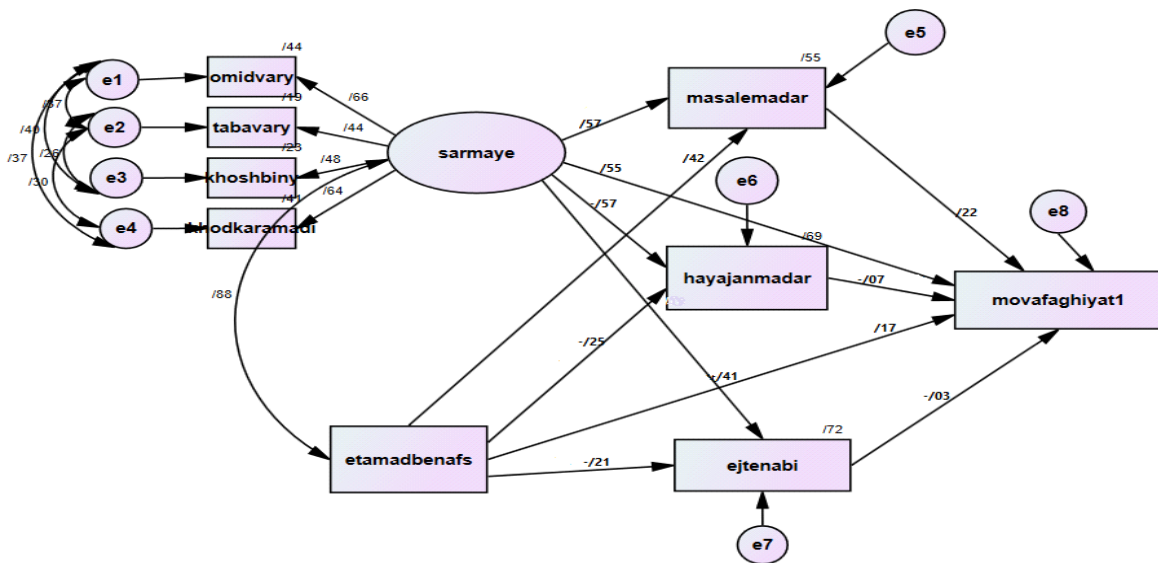
بر اساس نتایج ضرایب بتا، بزرگ ترین ضریب برابر با $\beta = ۰/۵۵$ است که مربوط به سرمایه روانشناختی و پس از آن اعتماد به نفس که برابر با $\beta = ۰/۱۶$ میباشد. به عبارتی مولفه سرمایه روانشناختی و اعتماد به نفس پیش بینی کننده های قوی تری در موفقیت تحصیلی افراد نمونه هستند. از بین سه راهبرد مقابله ای رویکرد مسئله مدار در پیش بینی موفقیت تحصیلی تاثیر گذار است و در مجموع ۴۰ درصد از واریانس موفقیت تحصیلی را پیش بینی میکنند. مدل یابی معادلات ساختاری با کاربرد روش تخمین حداکثر جانمایی (Maximum likelihood) برای ارزیابی مدل اندازه گیری و مدل ساختاری به کار برده میشود. در جدول شماره ۳ مشخصه های برازندگی الگوی معادلات ساختاری یعنی شاخص نکویی برازش، (GFI) شاخص نکویی برازش تعدیل یافته، (AGFI) مجذور میانگین مربعات خطای تقریب، (RMSEA) شاخص

برازش تطبیقی (CFI) و شاخص برازندگی افزایشی (NFI) به عنوان شاخص های برازش مدل در نظر گرفته شده اند. مقادیر شاخص های برازندگی مطلوب در جدول ۴ بیان شده است.

جدول ۴- شاخص های برازش مدل معادلات ساختاری پژوهش

IFI	CFI	AGFI	GFI	RAMSEA	X2 /df
۹۵/۰	۹۷/۰	۹۰/۰	۹۱/۰	۸۰/۰	۶۸/۲

بر اساس جدول ۴ پس از اصلاح مدل (رسم کوواریانس بین متغیرهای خطا) شاخص ها در سطح مطلوب قرار گرفته و بنابراین برازش الگو در سطح مناسبی است. شکل شماره ۲ الگوی برازش شده پیش بینی موفقیت تحصیلی را نشان میدهد

با توجه به نتایج شکل دو، علاوه بر بررسی و ارائه اثرات مستقیم متغیرهای برون (ز) سرمایه های روانشناختی، اعتماد به نفس (متغیرهای راهبردهای مقابله ای هیجان مدار، مسئله مدار و اجتنابی به عنوان میانجی و غیر مستقیم با موفقیت تحصیلی مورد بررسی قرار گرفت و راهبرد مسئله مدار بین سرمایه های روانشناختی و اعتماد به نفس با موفقیت تحصیلی نقش میانجی داشته و متغیرهای پیش بین ۵۲ درصد واریانس متغیر وابسته را تبیین نموده اند.

نتایج جدول شماره ۵ نشان میدهد که مسیر مستقیم سرمایه روانشناختی و اعتماد به نفس و راهبرد مقابله ای مسئله مدار با موفقیت تحصیلی با توجه به مقدار sig که کمتر از ۰۰۱/۰ است و نیز ضرایب معناداری p.value معنادار می باشد. همچنین با توجه به ضرایب معناداری نتایج بیانگر این است که مسیر غیر مستقیم بین سرمایه روانشناختی و اعتماد به نفس با میانجی گری راهبردهای مقابله ای، صرفاً برای راهبرد مسئله مدار با توجه به مقدار p.value و در سطح اطمینان ۹۹/۰ معنادار بوده و نشان دهنده این است که راهبرد مسئله مدار برای دو متغیر ویژگی سرمایه روانشناختی و اعتماد به نفس نقش میانجی گری مطلوب و مناسبی دارد.

مسیر	نوع اثر	β	p
از اعتماد به نفس به هیجان مدار	مستقیم	**۲۵/	۰۰۱/۰

	۰-		
۰۰۳/۰	**۴۲/۰	مستقیم	از اعتماد به نفس به مساله مدار
۰۰۱/۰	**۲۱/۰-	مستقیم	از اعتماد به نفس به اجتنابی
۰۰۲/۰	**۱۷/۰	مستقیم	از اعتماد به نفس به موفقیت تحصیلی
۰۰۱/۰	**۲۲/۰	مستقیم	از مساله مدار به موفقیت تحصیلی
۴۱۰/۰	۰۷/۰-	مستقیم	از هیجان مدار به موفقیت تحصیلی
۵۳۰/۰	۰۳/۰-	مستقیم	از اجتنابی به موفقیت تحصیلی
۰۰۱/۰	**۵۷/۰-	مستقیم	از سرمایه های روانشناختی به هیجان مدار
۰۰۱/۰	**۵۷/۰	مستقیم	از سرمایه های روانشناختی به مساله مدار
۰۰۳/۰	**۴۱/۰-	مستقیم	از سرمایه های روانشناختی به اجتنابی
۰۰۱/۰	**۵۵/۰	مستقیم	از سرمایه های روانشناختی به موفقیت تحصیلی
۰۰۱/۰	**۰۹/۰	غیر مستقیم	از اعتماد به نفس به موفقیت تحصیلی با میانجی گری مسئله مدار
۰۰۲/۰	**۱۲/۰	غیر مستقیم	از سرمایه های روانشناختی به موفقیت تحصیلی با میانجی گری مسئله مدار
۴۲۸/۰	۰۲/۰	غیر مستقیم	از اعتماد به نفس به موفقیت تحصیلی با میانجی گری هیجان مدار
۳۹۸/۰	۰۴/۰	غیر مستقیم	از سرمایه های روانشناختی به موفقیت تحصیلی با میانجی گری هیجان مدار
۵۹۹/۰	۰۰۶/۰	غیر مستقیم	از اعتماد به نفس به موفقیت تحصیلی با میانجی گری اجتنابی
۸۸۱/۰	۰۱/۰	غیر مستقیم	از سرمایه های روانشناختی به موفقیت تحصیلی با میانجی گری اجتنابی

بحث و نتیجه گیری:

هدف پژوهش حاضر، پیش بینی موفقیت تحصیلی بر اساس سرمایه روانشناختی و اعتماد به نفس با میانجی گری راهبردهای مقابله ای بود که از طریق تجزیه و تحلیل مسیرهای مستقیم، غیر مستقیم و کل در مدل مورد آزمایش قرار گرفت. یافته نشان داد دانش آموزانی که از اعتماد به نفس بالاتری برخوردار بودند نمرات معدل بالاتری نیز داشتند. که این نتیجه با چارچوب نظری ایجاد شده توسط نیکسون و همکاران (۲۰۱۳) و بهاگات، ۲۰۱۷ همسو است که نشان می دهد بین سطوح اعتماد به نفس و موفقیت تحصیلی دانش آموزان دبیرستانی ارتباط معناداری وجود دارد بندورا (۱۹۹۷) عنوان میکند که اعتماد به نفس پیش بینی کننده قوی برای موفقیت تحصیلی فرد است. چنگانی و همکاران (۱۳۹۸) معتقدند که افراد دارای اعتماد به نفس به توانایی های خویشتن برای ایجاد تغییرات و مواجهه با چالش های زندگی اطمینان دارند. دانش آموزان با اعتماد به نفس بالاتر

همواره به پیشرفت و ترقی فکر می کنند و باور دارند که با تلاش می توانند در مقاطع تحصیلی موفق تر عمل کنند آنها خود را سخت کوش و مستعد می دانند و معتقدند از انجام تکالیف درسی بر می آیند و شرایط را برای رشد و پیشرفت خود مساعد میکنند (فلاح، ۱۳۹۸).

علاوه بر این دانش آموزانی که از سطح بالاتری در مولفه های سرمایه روانشناختی برخوردار بودند معدل بالاتری در این مطالعه داشتند که پژوهش ها نیز نشان داده است که سرمایه روانشناختی را جمله عوامل سبب شناختی مهم در موفقیت تحصیلی فرد به شمار می رود (لوتانس و همکاران، ۲۰۱۲ خوی نژاد و همکاران، ۱۳۹۹، حسینیچاری و همکاران، ۱۳۹۸، هیکس و ساوو، ۲۰۱۵) در تبیین این نتایج میتوان گفت دانش آموزانی که از مولفه های سرمایه روان شناختی (امید، خوشبینی، تاب آوری و خودکارآمدی (برخودار هستند دارای دیدگاه و احساس مناسب نسبت به آینده هستند و در انجام امور به قابلیت ها و توانمندی های خود اعتماد و باور دارند و همچنین در شرایط سخت و چالش برانگیز می توانند اوضاع را در کنترل خود داشته باشند و توانمندی لازم در موقعیت های مختلف را نشان دهند در نتیجه موفقیت و پیشرفت تحصیلی بیشتری کسب کنند. امیدواری دانش آموزان را در انتخاب اهداف آموزشی و عملی هدایت میکند و در شرایطی که آنها با موانعی در مسیرشان مواجه شوند می توانند راهکارهای زیادی را برای رسیدن به هدفهایشان ترسیم و راهها احتمالی را نیز برنامه ریزی کنند. خودکارآمدی باورهای فرد در مورد ظرفیت یا پتانسیل اوست و تعیین میکند که آیا او وظیفه ای را به طور موثر انجام میدهد یا خیر که نقش پیش بینی کننده ای در دستاوردهای محیط های آموزشی برای فرد به همراه دارد خوش بینی ایده های مثبت فرد در مورد زندگی آینده او است که باعث میشود فرد در زندگی آموزشی خود نیز نتایج موفقی داشته باشد. تاب آوری نیز باعث میشود فرد به طور مناسب با مشکلات تحصیلی خود برخورد کند و بنابراین هر عنصر در سرمایه روانشناختی با موفقیت تحصیلی رابطه مثبت داشته و به نوبه خود باعث میشود این مفهوم به پیشرفت نمرات معدل فرد کمک کند. این یافته با یافته های پژوهش های (برجعی ۹۷،، کیافر و همکاران ۱۳۹۳، و رادمهر و یوسف وند؛ ۱۳۹۵) همسو است.

هنگام تجزیه و تحلیل مسیرهای غیر مستقیم مشخص شد که دانش آموزانی که دارای سطح بالاتری از اعتماد به نفس و سرمایه روانشناختی بودند دارای نمرات بالاتری در راهبرد مسئله مدار نیز بودند که به نوبه خود در نمرات معدل بالا موثر بود. همانطور که سالیوان (۲۰۱۰) بیان می کند راهبردهای مقابله ای عناصر مهمی در موفقیت تحصیلی فرد هستند. از نظر وی دانشجویانی که از راهبردهای مقابله ای مسئله مدار استفاده میکنند بیشتر از کسانی که از استراتژی های هیجان محور یا اجتنابی برخوردارند، بهتر با استرس تحصیلی کنار می آیند و موفق تر می شوند. همچنین شعبانی (۱۳۹۹) درباره رابطه مثبت بین سبک مقابله ای مسئله مدار و موفقیت تحصیلی بیان میکند که یادگیرندگان در این سبک باور دارند که تجربه تنیدگی در موقعیت های مختلف از جمله موقعیت های تحصیلی، دسترسی به اهداف آتی را غیر محتمل نمی سازد و این افراد توانایی لازم برای مقابله با عوامل تنیدگی را دارند و انگیزه آنها برای دستیابی به اهدافشان کاهش نمی یابد و در مقابل راهبردهای مقابله ای ناکارآمد با برانگیختن رفتارها نامرتبط با تکلیف عملکرد فرد را تضعیف میکند. دانش آموزانی که از سبک مقابله ای مسئله مدار استفاده میکنند هنگام رویارویی با امتحان اضطرابی نداشته یا اضطراب کمتری دارند. در سبک مقابله مسئله مدار، افراد مهارتهای شناختی برای حل مسئله را به منظور مقابله با مشکلات روانشناختی مورد استفاده قرار می دهند و اضطراب کمتری را تجربه می کنند. در پژوهش حاضر رابطه معناداری بین سبک هیجان مدار با موفقیت تحصیلی بدست نیامد که این نتایج با پژوهش متیوس، هیلارد و کمپل (۱۹۹۴) همسو بوده است. مطالعات کینگان و زونکی (۲۰۰۹) نشان داد که افرادی که دارای درجه های بالایی از سرمایه روانشناختی هستند از راهبرد های مقابله ای مثبت بیشتری استفاده میکنند. اعتماد به نفس نیز به

عنوان یک عامل مهم تعیین کننده استفاده از راهبرد مقابله ای مسئله مدار در این مطالعه است. افرادی که معتقدند میتوانند مسیر تحصیلی خود را از طریق رفتارهای مثبت خود شکل دهند به احتمال زیاد از راهبرد مقابله ای مسئله مدار استفاده میکنند و در مسیر تحصیل نیز مانند سایر حیطه های زندگی خود موفق تر هستند. نتایج آزمون مدل نشان داد که سبک مسئله مدار در تاثیر اعتماد به نفس و سرمایه روانشناختی بر موفقیت تحصیلی نقش میانجی مثبت و معناداری دارد. راهبرد مسئله مدار به عنوان مناسب ترین و سازگارترین شیوه کنترل استرس محسوب میشود که موفقیت فرد ارتباط معناداری دارد و راهبردهای مسئله مدار از طریق رفتارهایی که افراد برای کاهش یا برطرف کردن استرس در محیط های تحصیلی به کار می گیرند منجر به افزایش موفقیت آنها میشود.

به طور خلاصه در امر آموزش منابع روانشناختی اجزای مهمی هستند که عملکرد تحصیلی فرد را شکل میدهند و به دانش آموز کمک میکنند تا با آگاهی از نقاط قوت روانی و راهبردهای مقابله ای راهی موثر برای سازماندهی موفقیت تحصیلی خود ایجاد نماید. بر اساس این آگاهی، آنها می توانند احساس "من بر دنیای موفقیت خود کنترل دارم" را داشته باشند و می توانند شانس پیشرفت در زندگی دانشگاهی خود را افزایش دهند. برنامه های راهنمایی و مشاوره گروهی با هدف کمک به دانش آموزان برای توسعه سطح اعتماد به نفس تحصیلی، سرمایه روانشناختی و راهبردهای مقابله می تواند در از بین بردن مشکلات تحصیلی آنها و افزایش عملکرد تحصیلی آنها بسیار موثر باشد. برای تحقیقات آینده، این مدل را می توان در یک طرح طولی و با گروه های مختلف مورد بررسی قرار داد. علاوه بر این، می توان این مدل را به این شیوه آزمایش کرد که آیا با ویژگی های شخصیتی، روابط خانوادگی (طلاق گرفته، جدا شده و غیره)، شرایط اقتصادی اجتماعی و غیره نتایج متفاوتی بدست خواهد آمد.

منابع:

- بادله، مرتضی؛ فتحی مهدی، آقامحمدیان، حمیدرضا (۱۳۹۲) اثر بخشی هیپنوتراپی شناختی رفتاری گروهی بر افزایش اعتماد به نفس دانش آموزان. **پژوهش در پرستاری و مامایی** - ۱۷، (۲۳)، ۱۱.
- جعفرنژاد، محمد. (۱۳۸۲). بررسی رابطه پنج عامل بزرگ شخصیت، سبک های مقابله ای و سلامت روان شناختی در دانشجویان کارشناسی دانشگاه تربیت معلم در سال تحصیلی، پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی، دانشگاه تربیت معلم تهران.
- حسینچاری، مسعود؛ قزلبیگو، فتانه و جوکار، بهرام (۱۳۹۷). تعامل معلم - دانش آموز خودکارآمدی با سرزندگی تحصیلی: نقش واسطه های جهتگیری هدفی. **فصلنامه روانشناسی تربیتی** (۹۲-۷۵) ۹.
- حیدری ممقانی، محمدرضا. حسین پور، محمد. (۱۳۹۹). رابطه تاب آوری و سرزندگی تحصیلی با موفقیت تحصیلی در دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز. **مجله توسعه آموزش جندی شاپور**. سال یازدهم. شماره ۲.
- خوی نژاد، غلامرضا. رجایی، علیرضا؛ ناظمی، سید محمدرضا. (۱۳۹۹). اثربخشی آموزش خودکارآمدی بر آسیب ها و موفقیت های تحصیلی دانش آموزان دوره دوم متوسطه. **فصلنامه اندیشه های نوین تربیتی** ۲۱۲-۱۹۱. (۳)، ۱۶.
- شعبانی، زهرا. عابدی، مریم. (۱۳۹۹). پیش بینی پیشرفت تحصیلی بر اساس راهبردهای مقابله ای، اضطراب امتحان و سبک های اسنادی. **پویش در آموزش علوم انسانی دانشگاه فرهنگیان** ۶۵-۵۱، ۱۹.

- فلاح، سهیلا. (۱۳۹۸). بررسی رابطه اعتماد به نفس بر انگیزه تحصیلی دانشجویان دانشگاه آزاد چالوس. *پیشرفت های نوین در روانشناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش* ۹۶-۹۰. ۲(۱۵).
- گنجی، حمزه. (۱۳۸۴). *ارزشیابی شخصیت*. چاپ سوم، تهران، ساوالان
- مهتاب چنگانی، حسین سلیمی بجستانی، کیومرث فرح بخش، آسیه شریعتمداری (۱۳۹۸) *موفقیت یا عدم موفقیت تحصیلی* یک مطالعه کیفی. (پژوهش در نظام های آموزشی، دوره ۷۵-۹۱، ۱۳(۴۵)
- Milne, T 2016, Integrated systematic review on educational strategies that promote academic success and resilience in undergraduate indigenous students, *Nurse Education Today*, Vol.36, pp.387-394.
- Kuzgun, Y. (2013). *Rehberlik ve Psikolojik Danisma* (12.Baski). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Smithikrai, Chuchai & Homklin, Tassanee & Pusapanich, Pongchan & Wongpinpech, Veerawan & Kreausukon, Pimchanok. (2018). Factors influencing Students' Academic Success: the Mediating Role of Study Engagement. *International Journal of Behavioral Science*. 13.
- Richardson, M., Abraham, C. & Bond, R. (2012). Psychological correlates of university students' academic performance: A systematic review and meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 138(2), 353-387.
- Hair, Jr., J. F., Hult, G. T. M., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2017). Fluent reading in special elementary education. *School Effectiveness and School Improvement*, 25, 555– 569. doi:10.1080/09243453.2013.856798
- Putwain, D., Sander, P. & Larkin, D. (2013). Academic self-efficacy in study-related skills and behaviors: Relations with learning-related emotions and academic success. *British Journal of Educational Psychology*, 83, 633-650.
- Buric, I., & Moe, A. (2020). What makes teachers enthusiastic: The interplay of positive affect, self-efficacy and job satisfaction. *Teaching and Teacher Education*, 89(3), 103-111
- Siu, O. L., Bakker, A. B. & Jiang, X. (2017). Psychological capital among university students: Relationships with study engagement and intrinsic motivation. *Journal of Happiness Studies*, 15(4), 979-994.
- Srivastava, R., & Joshi, S. (2014). Relationship between self-concept and self-esteem in adolescents. *International Journal of Advanced Research*, 2(2), 36-43.
- Thien, L.M. & Razak, N.A. (2013). Academic coping, friendship quality, and student engagement associated with student quality of school life: A partial least square analysis. *Social Indicators Research*, 112(3), 679-708.
- Lazarus, R. S., & Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. New York: Springer.
- Endler, N. S., & Parker, J. D. A. (2015). *CISS: Coping Inventory for Stressful Situations*. Retrieved from MHS-Assessment?prodname=ciss
- Haeussler, S. (2013). *Emotional regulation and resilience in educational organisations: A case of German school teachers [PhD. dissertation]*. Newcastle: Northumbria University
- York, T. T. (2015). Defining and measuring academic success. *Practical Assessment, Research and Evaluation*, 20(5), 1-20.
- Luthans F, Avolio BJ. Positive psychological capital: Measurement an relationship with performance and satisfaction. *Pers Psychol* 2007; 6:138-146.

- Nicholson, L., Putwain, D., Connors, L. & Hornby-Atkinson, P. (۲۰۱۳). *Psychological capital and academic achievement as an undergraduate student: Confidence and realistic expectations?*. *Studies in Higher Education*, 38(2), 285-295.

Luthans, B.C., Luthans, K.W. & Jensen, S.M. (2012). The impact of business school students' psychological capital on academic performance. *Journal of Education for Business*, 87(5), 253-259

-Qingquan, P. & Zongkui, Z. (2009). Psychological capital, coping style and psychological health: An empirical study from college students. 1st International Conference on Information Science and Engineering (ICISE): 26-28 October 2009 (pp. 3391-3394), *IEEE Computer Society*.

Pooja Bhagat(2017) relationship between self-esteem and academic achievement, *International Journal of Social Science & Interdisciplinary Research*, IJSSIR, Vol. 6 (4), APRIL, pp. 29-42

Backmann, J 2019, Personality factors, student resiliency, and the moderating role of achievement values in study progress, *Learning and Individual Differences*, Vol,72, Pp.39-48

Structural model of academic achievement based on self-confidence and psychological capital mediated by coping strategies (avoidance, problem-oriented and emotion-oriented)

The aim of this study was to provide a structural model for predicting academic achievement based on self-confidence and psychological capital mediated by coping strategies in students. The research method was descriptive, correlational and the statistical population included all high school students in Mashhad in the academic year 1400-۹۹. □□□ multi-stage cluster sampling method and sample size included 405 students. Students answered the Luzenberg Confidence Questionnaire, the Stress Coping Strategies Questionnaire (Andler and Parker), and the Lutans Psychological Capital Questionnaire. For data analysis, structural equation modeling method with spss24 and emus software was used to investigate the relationships between latent variables. The results showed that there is a positive and significant relationship between self-confidence and psychological capital and problem-oriented coping style with academic success and also a significant negative relationship between avoidant coping style and success. But no significant relationship was found between emotion-oriented style and academic success. It also predicts students' academic achievement-oriented self-confidence and psychological capital through a coping strategy.

Keywords: *Academic Success, Confidence, Psychological Capital, Coping Strategies*